

PANUN pakinoita

”90-vuotias” Aho

Kerrotaan, että kun entinen rouva lähetti piikansa saliin hakemaan pöydältä sinne unohtuneita Juhani Ahon lastuja, hän hetken perästä sai tällaisen vastauksen: en minä sieltä mitään lastuja löytänyt, vaikka lakasin kaikki roskat ja pölytkin pyyhin.

Miksei voisi sattua tällaista vielä nykyinkin, mutta jos kerta Juhani Ahon lastuista puhutaan, niin nykymaailman aikaan sentään kansakoulun käynnytkin useimmiten huomaa, mistä on kysymys. Juhani Ahosta ei kuitenkaan hiten lastujen kirjoittajana tullut jo ennen kuolemaansa kokonaisen kirjailija ja vaikka hän kaikkina kuolemansa jälkeisinä vuosina ei olekaan ollut samassa määrin näköisellä, on hän laajalla ja monipuolisella tuotannollaan vain varmistanut asemansa yleisessä tietoisuudessa. Näinä päivinä (syyskuun 11 pnä) tuli kuluneeksi 90 vuotta ystävämme Ahon syntymästä.

Kun minä satun tuntemaan aivan erikoista lukkarinrakkautta juuri Ahoa kohtaan, on malta olla viettämättä iltatuokiota häneen liittyvien muistojen seurassa. Ahoahan luetaan jo koulussa varsin runsaasti ja väittäisinkin, että aniharva kirjailija sopii niin mainiosti juuri koulunurison opettajaksi kuin Aho. Hänen suomenkielensä on sujuvaa, kuvaustapansa leppoisa, sointuvaa, pehmeää. Alunperin käyttää hän joustavasti hyväksien kansankielen saravarastoja ja puhetapaa, mutta ei mene murteellisuuksissa liiallisuuksiin. Ja jos mitkä niin hänen lastunsa ovat suomenkielen suursaavutuksia, paikoittain suoranaista runoa, jotka kcrvaan soivat kuin helein musiikki. Seitsemän-

nellä luokalla muistan valinneeni sattumalta kouluesitelmän aiheeksi »Juhan». Opiskeluaikoina oli Gunnar Castrenin Ahon elämäkerta kauan aikaa mieluisinta luettavaani. Sitten tuli Juha uudelleen vuoroon ja keväällä edesmenneelle mainiolle opettajalleni Viljo Tarkiaiselle tein tästä mestariteoksesta kauan aikaa perusteellisenpuoleista tutkielmaa. Ahon kielestä tuntee aina ammentavansa kuin ehtymättömästä lähteestä.

Kun siis olen avannut muistojen lippaan tämän osaston, avaan saman tien muistoja yhä verestäkseni kolme vuotta sitten ilmestyneen suurikokoisen maanmainion muistoalbumin »Juhani Aho ja hänen aikaansa», poika Ahon, maisteri Antti J:n WSOY:n kustannuksella julkaiseman »perhealbumin», jota en väsy selailemaan. Nuorena ylioppilaana retkeilin kerran Lapinlahtea lukuunottamatta (siellä kirjailija tosin syntyi) kaikki Ahon pappilat. Tuossa on esimerkiksi Mansikkaniemi (johon kerran »Isä lampun osti»), missä apulainen Theodor Brofelt 1865—76 eli ja vaikutti. Kesäisenä leppeänä iltana, talonväkien jo nukkuessa, tutustuin tuohon Suomen sodasta ja Runenbergistä kuulun Koljonvirran eli Virtain sillan viehättävään maisemaan, vähän aikaisemmin katseltuani, Iisalimesta päin mahtavan koivukujan ajettuani, maaseurakunnan mahtavan pappilan, noin ulkopuolisesti. Siinä hän nimittäin isä Brofelt sittemmin vaikutti rovastina. Siellä viihtyivät myös pojat nuorukaisina ja miehinä, siellä on moni mainio lastu syntynyt. Mutta sitä ennen olivat veljekset viettäneet huolettomia poikavuosiaan

aina nuorukaisiksi saakka Vieremällä.

Vieremään, joka todellisenä erämaapitäjänä antoi hyvin paljon tulevalle kirjailijalle, jonka lempiharrastuksia olivat samoilu metsissä, metsästely ja kalastelu, sain tutustua melko aidoissa olosuhteissa. Muistan kuinka lohduhtomat korppitapaleet pyöräilytyni saavuvin sinne heinäkuuisena kesäyön hetkenä täyskuun valaessa aavemaista vaaloan hiiskahtamattomana nukkuvan kirkonkylän kumpuilevien maisemien ylle. Muistanpa myös aina kesäyön majatalon pihakeinussa (sic.) ja anivarhaisen aamu-uinnin siinä samassa pappilan niemekkeessä, missä Ahon kirjallisesti kuulu maja. Kyrönniemen tuba, siiaitsa leikkikupa, hirsimökki, johon aikamies sai kumartua. Aamu kuin luomisen aamu ennen haukun heräämättä, kyläkukon kiekumatta...

Kulttuurihistoriassamme niin merkittäviä 80—90-lukuja tämä kuvateos valottaa aivan erikoisella tavalla. Vilahtaa sisäkuva Uuden Suomettaren toimituksesta viimepäivillä vuosikymmenellä, Espiksen Kappeli, Päivälehdessä, Erkköineen, Leinoineen, Järnefeltineen... On kulttuurikuvia Kuopiosta, Minna Canth ja hänen salonkinsa, on »Rautatien» maastoa», on leike Oulun Kaiusta, missä Jussin »Kirjeitä Helsingistä II», on itseään Björnsonia Helsingissä, kirje itseltään Brandesilta, »Yksin» ja Pariisi, on Koli, jonne 80-luvun romanttisen realismimme, jos niin saa sanoa, nuoret mestarit, Ahon lisäksi Gallenit ja monet muut, tekivät toivoretkiä ja löysivät »kalevalaiset» maisemansa. Sitä seuraakin sitten »Panu» ja hiihtävä Aho (siitä Panusta kai se oli tämä nimimerkkikin heijastusta seitsemäntoista syksyä sitten!), Ahola ja Tuusula ja Aholan sauna, saunapa hyvinkin, sillä saa niitä vertaisia saunakir-

jailijoita hakea. On tullut mukaan jo Venny Soldan-Brofeltkin, jonka kuvat nyt kulkevat rinnan muun aineiston kanssa Tuusulasta Tyrolin saakka. Tuossa sitten silinterioainen Aho ja tekstinä: »...vihittiin kunniatohtoriksi vuoden 1907 promotiossa... lähinnä kai edellisellä vuonna ilmestyneen kansallisen suurteoksen »Kevään ja takatalven» herättämän innostuksen ansiosta joten voitaneen sanoa, että »Ukko Paavo» teki Ahosta tohtorin.

Vaan on se Ahokin tehnyt teoksillaan tohtoreita, tiemmä, kuten jo Kauppi-Heikki ennusteli kirjoittaessaan Panusta, että »... moni ottaa tohtorin arvon siitä väittelemällä.» Vilahtavat Huoponat, tulevat meren riuemut ja sitten Juha (modernein filmikuvin) jne. Kyllä kai niitä piisaisi! Tulee raamatunkäännöskomiteakin, jonka johdosta isä-Brofelt kuuluu sanoneen tähän tyyliin, että kyllä sillä Jumalalla on konstinsa. Kun en minä saanut poikaa poikana lukemaan Raamattua, pistää se sen nyt palkan cestä sitä töikseen lukemaan (Ahoan oli komitean suomenkielen asiantuntija). Tätä lukemista esittävässä kuvassa on muuten toinenkin tuttu, pohjoispohjalaisille olletikin, nimittäin J. A. Mannermaa.

Olen tässä rohjennut viivyttaa lukijaa näinkin kauan kaukaisissa ajoissa, mutta kun tilaisuus kerran tarjoutui, ja harvan suomalaisen kirjailijan 60-vuotistapäleellä on niin monia ja monenmoisia yhtymäkohtia oman aikansa historiaan.

Lennelköt siis Ahon lastut edelleenkin ja kulukoot kansan käsissä. Tämän vuoden tekee Ahon juhlavuodeksi sekin, että kauan valmistella ollut mainittu maisteri Antti J. Ahon laaja elämäkerta, ensimmäinen alunperin suomeksi kirjoitettu täydellinen Ahon elämäkerta, ilmestyy joululahjaksi.